

Oikeusministeriö
Ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma / työryhmä

POLIISIHALLITUKSEN LAUSUNTO

- 1. Mikä on näkemyksenne mukaan lapsiin ja nuoriin kohdistuvan ihmiskaupan tilannekuva ja viimeaikainen kehitys edellä mainitut ihmiskaupan ilmenemismuodot ja ympäristöt huomioon ottaen?*

Poliisi kirjaa vuosittain ilmoituksia alaikäisiin kohdistuneesta epäilystä ihmiskaupasta lukumääräisesti vähän. Vuosina 2020 – 2025 alaikäiseen kohdistuneesta perusmuotoisesta ihmiskaupasta on kirjattu vuosittain 6 – 21 ilmoitusta ja törkeästä ihmiskaupasta 1 – 14 ilmoitusta. Ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan yrityksistä ei kirjata ilmoituksia käytännössä juuri lainkaan (yhteensä 0 – 1 ilmoitusta vuodessa). Ilmoituksia on myös niin vähän, että niistä on vaikea tehdä mitään pitkälle vietyjä johtopäätöksiä ihmiskaupparikollisuuden viimeaikaisesta kehityksestä.

- 2. Millaisia haasteita tunnistatte lapsiin ja nuoriin kohdistuvan ihmiskaupan vastaisessa työssä tällä hetkellä?*

Poliisin haasteena seksuaaliseen hyväksikäyttöön perustuvan ihmiskaupan osalta on, että sitä ei juuri tunnisteta ihmiskaupaksi. Tällaiset rikosepäilyt kylläkin tutkitaan mutta vain seksuaalirikoksina. Näiden rikosten selvittämistä haastaa tosin se, että nuoret eivät itse tunnista joutuneensa ihmiskaupparikoksen kohteeksi eivätkä siksi osaa tai halua ottaa asiaa puheeksi. He saattavat ajatella, että ovat tehneet tasavertaista ”kauppaa” rikoksesta epäillyn kanssa ja siten hyötäneet tilanteesta itsekin ja että he hallitsevat omaa tilannettaan.

Ihmiskaupan muodoista myös rikollisessa toiminnassa hyväksi käyttäminen / rikolliseen toimintaan pakottaminen on edelleen alitunnistettu. Esimerkiksi huumausainerikoksissa, väkivaltarikoksissa ja omaisuusrikoksissa nuoret voivat joutua ylemmän tason houkuttelemisella, manipuloinnilla, painostamisella tai pakottamisella ”työrukkasiksi” tai värväämään muita henkilöitä, aikuisia tai alaikäisiä, rikosten uhreiksi ja/ tai tekijöiksi.

Pintapuolisesti tarkasteltuna rikollisessa toiminnassa hyväksikäyttämisen tilanteet voivat näyttäytyä esitutkinnassa niin, että kyse on vain nuoren tekemästä yksittäisestä rikoksesta. Tällaisia rikoksia tyypillisesti myös tutkitaan päivittäisrikostutkinnassa, jossa työskentelevät poliisit eivät tyypillisesti ole erikoistuneet ihmiskauppaan. Lievimpiä rikoksia, kuten näpistyksiä, käsittelevät myös valvonta- ja hälytystehtäviä hoitavat partiot, joilla ei

myöskään ole tyypillisesti erityisosaamista ihmiskaupparikosten tunnistamiseen tai tutkintaan.

Lapsiin ja nuoriin kohdistuva työperäinen hyväksikäyttö esimerkiksi perheyrietyksissä, kuten ravintola-alan liikkeissä on niin ikään sellainen ihmiskaupan muoto, joka voi helposti jäädä tunnistamatta ja tulematta ilmi. Myöskään pakkoavioliittoja poliisi ei omalla toiminnallaan juuri saa paljastettua. Siksi tämän ihmiskaupan muodon ilmi tuleminen on pitkälti poliisille tehtyjen ilmoitusten varassa ja edellyttää siis hyvää yhteistyötä eri sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten ja järjestöjen kanssa.

Ihmiskaupan tunnusmerkistön näyttäminen toteen rikosprosessissa on haastavaa. Esimerkiksi Länsi-Uudenmaan kärjäoikeuden tuoreessa tuomiossa R 750/2025/2688, jossa oli kysymys erittäin vakavasta lapseen kohdistuneesta seksuaalisesta hyväksikäytöstä, todetaan, että tapauksessa ei täyty ihmiskaupan tunnusmerkistö. Tuomion mukaan toistuvasti tuomitun raiskaamaksi tullut 11 – 12-vuotias asianomistaja ”ei ollut menettänyt tapahtumien aikana mahdollisuutta toimia haluamallaan tavalla”, koska oli itse näisesti palannut tuomitun luo. Siksi kärjäoikeus katsoi, ettei asianomistaja ollut ”tosiasiallisesti ja kokonaisvaltaisesti tuomitun määräysvallassa”. Tuomittu oli myös majoittanut asianomistajaa kuutena eri yönä, mutta kärjäoikeus katsoi, että ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistö edellyttää pysyvämpää majoittamista. Vastaaja tuomittiin 15 vuoden vankeusrangaistukseen muun muassa useista törkeistä lapsenraiskauksista ja lapsenraiskauksista mutta ihmiskauppasyite hylättiin.

3. Miten lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa ihmiskauppaa voitaisiin näkemyksenne mukaan ehkäistä nykyistä tehokkaammin?

Ehdotettu pakottavan kontrollin kriminalisointi voisi lisätä yleistä ymmärrystä siitä, miten vallankäytön mekanismit toimivat ihmisten välisissä suhteissa ja millaisia vaikutuksia psykologiseen kontrollointiin perustuvilla rikoksilla voi rikoksen uhrille olla. Uhrin psykologinen kontrolloiminen on prosessi, jonka seuraukset voivat olla ulkopuolisille varsin näkyvämmämiä mutta uhrin näkökulmasta erittäin rajoittavia ja jonka vaikutukset kumuloituvat ajan myötä. Psykologisen kontrolloimisen ilmenemismuotojen ja määräysvaltaan ottamisen ymmärtäminen on edelleen haastavaa ammattilaisillekin.

Merkittävässä roolissa alaikäisiin kohdistuvan ihmiskaupan ehkäisemisessä on niin viranomaisten kuin kolmannen sektorinkin toimijoiden tekemä tiedottaminen. Tutkittua tietoa ihmiskaupasta ja tutkimustiedosta tiedottamista tarvitaan. Esimerkiksi Pesäpuu ry:n sijaishuollosta kadonneita lapsia koskeva selvitys on hyvä ja ansaittua huomiota saanut esimerkki tutkimustiedon hyödyntämisestä tiedottamisessa.

Lisäksi oikeuskäytäntöä tarvitaan siitä, missä ihmiskaupan tunnusmerkistön rajat kulkevat. Oikeuskäytännön saamiseksi epäiltyä ihmiskauppaa koskevia tapauksia on perusteltua saattaa tuomioistuinten arvioitaviksi etenkin silloin, kun kyseessä on vaikeammin tunnistettava tai osoitettava ihmiskaupan muoto. Oikeuskäytäntö ohjaa lain tulkintaa ja toisaalta oikeuskäytäntö voi myös tuoda näkyväksi sen, mitkä nykyisen

ihmiskauppasääntelyn rajoitukset ovat, kuten edellä mainittu Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudessa käsitelty tapaus osoittaa.

4. Miten ihmiskaupan uhriksi joutuneita lapsia ja nuoria voitaisiin tavoittaa ja tunnistaa nykyistä paremmin?

Etulinjassa tunnistamisessa ovat kaikki viranomaiset ja kolmannen sektorin toimijat, jotka ovat työssään lasten ja nuorten kanssa tekemisissä. Koulutustarve on jatkuva tilannekuvan ja ilmiöiden kehittymisen sekä henkilöstön vaihtuvuuden vuoksi. Koulutuksissa on tärkeää huomioida myös muut kuin oman ammattikunnan näkökulmat. Siksi moniammatilliset koulutukset ja eri viranomaisten ja toimijoiden osallistuminen niihin ovat tarpeellisia oman hallinnonalan koulutusten lisäksi. Esimerkiksi Barnahus-hankkeen puitteissa järjestetty Lapsi ihmiskaupan uhrina -webinaari, joka oli kaikille ammattikunnille avoin, sai paljon hyvää palautetta juuri siksi, että se toi ihmiskauppaan perehtyneillekin toimijoille uusia näkökulmia toisten alojen ammattilaisten esitysten kautta.

Tärkeitä ovat myös helposti saavutettavat, ajantasaiset ja päivitetyt toimintaohjeet ja käsikirjat, kuten OM:n käsikirja ihmiskaupan uhreja työssään kohtaaville ammattilaisille. Ne auttavat käytännön työn tekijöitä ihmiskaupan mahdollisten uhrien tunnistamisessa ja asian puheeksi ottamisessa sekä oikein toimimisessa rikosepäilyn heräämisen jälkeen.

5. Miten ihmiskaupan uhriksi joutuneita lapsia ja nuoria voitaisiin auttaa nykyistä paremmin? Miten palveluohjausta voitaisiin parantaa?

Joitakin merkittäviä parannuksia ihmiskaupan uhriksi joutuneiden lasten ja nuorten auttamiseksi on mahdollisesti tiedossa, sillä lapsiin kohdistuvien seksuaali- ja pahoinpitelyrikkoksen selvittämisen järjestämistä koskevaa lakia uudistetaan. Poliisi on esittänyt, että tulevassa laissa myös ihmiskaupparikosten selvittämisessä avustaminen olisi osa yliopistosairaaloiden lasten ja nuorten oikeuspsykologian tutkimusyksiköiden ja että näissä yksiköissä voitaisiin haastatella erityistarpeisia ja erityisen nuoria alaikäisiä rikoksesta epäiltyjä ja todistajia asianomistajien lisäksi. Tällä hetkellä näiden yksiköiden palvelut rajautuvat lähinnä alle 16-vuotiaisiin pahoinpitely- ja seksuaalirikosten asianomistajiin.

Ehdotetut muutokset voisivat parantaa sekä kuulustelujen ja esitutkinnan laatua että nuorten ihmiskaupan uhrien palveluohjausta, sillä yksiköissä on oikeuspsykologisen osaamisen lisäksi myös muuta terveydenhuollon erityisosaamista sekä sosiaalihuollon asiantuntemusta. Yksiköissä voidaan esitutkintaviranomaista paremmin arvioida lapsen tai nuoren palvelujen tarvetta sekä ohjata hänet palveluiden piiriin esimerkiksi laatimalla häntä koskeva lähete.

Saara Asmundela, ylikomisario

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 16.06.2025 klo 16:18. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Liitteet

Kirjoita tähän

Jakelu

Kirjoita tähän tai valitse Muut toiminnot - Jakelu, Tiedoksi, Läsnä

Tiedoksi

Kirjoita tähän tai valitse Muut toiminnot - Jakelu, Tiedoksi, Läsnä

Poliisihallitus

Vuorimiehentie 3, PL 1000, 02151 Espoo

kirjaamo.poliisihallitus@poliisi.fi

Puhelin +358 295 480 181, Faksi +358 295 411 780, poliisi.fi